

«به نام خداوند جان و خرد»

جرم اهانت به مقدّسات مذهبی

در قوانین موضوعه و متون فقهی

بأدبیانه

دکتر ایرج گلدوزیان

استاد دانشگاه تهران (دانشکده حقوق و علوم سیاسی)

سعید مرجانی

مدرس دانشگاه

انتشارات نگاه بینه

سرشناسه: مرجانی، سعید، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدید آور: جرم اهانت به مقدسات مذهبی در قوانین موضوعه و متون فقهی/سعید مرجانی؛ با دیباچه
دکتر ایرج گلدوزیان
مشخصات ناشر: تهران: نگاه بینه، ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری: ۲۵۱ ص.
شابک: ۸۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۲۴-۴۸-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا.
یادداشت: کتابنامه، ص. ۱۳۷.
موضوع: جرایم علیه دین
موضوع: جرایم علیه دین -- ایران
شناسه افزوده: گلدوزیان، ایرج، ۱۳۱۶، مقدمه نویس
رده بندی کنگره: ۱۳۹۱ ج ۴/م ۴/۵ K0۲۰۵
رده بندی دیویی: ۳۴۵/۰۲۸۸
شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۴۴۱۶۲

مؤسسه فرهنگی انتشاراتی نگاه بینه

میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - پلاک ۲۵۵ - واحد ۲ - تلفن: ۶۶۴۹۲۹۳۳-۶۶۴۱۴۲۵۵

«جرم اهانت به مقدسات مذهبی در قوانین موضوعه و متون فقهی»

مؤلف: سعید مرجانی

تایپ و صفحه آرایی: واحد فنی مؤسسه نگاه بینه

چاپ: اول ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی و صحافی: فرانقش

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۲۴-۴۸-۰

قیمت: ۸۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	مقدمه مؤلف

فصل اول: کلیات

۲۴	بخش اول: تعاریف
۲۴	مبحث اول: تعاریف لغوی
۲۴	گفتار اول: تعریف لغوی «اهانت»
۲۴	گفتار دوم: تعریف لغوی سب
۲۵	گفتار سوم: تعریف لغوی مقدّسات
۲۵	مبحث دوم: تعاریف اصطلاحی
۲۵	گفتار اول: تعاریف اصطلاحی اهانت
۲۶	گفتار دوم: تعاریف اصطلاحی سب
۲۷	گفتار سوم: تعاریف اصطلاحی مقدّسات
۲۷	مبحث سوم: مصادیق مقدّسات در شریعت مبین اسلام
۲۷	گفتار اول: ذات مقدّس الله
۲۸	گفتار دوم: قرآن مجید
۲۸	گفتار سوم: وجود مقدّس رسول اکرم ﷺ و سایر انبیاء عظام علیهم السلام
۲۹	گفتار چهارم: ائمه‌ی طاهرین علیهم السلام و حضرت صدیقه‌ی طاهره ام‌الآنمه علیها السلام
۳۱	گفتار پنجم: ضروریات دین
۳۲	گفتار ششم: اماکن مقدّس
۳۲	۱- بیت‌الله الحرام یا کعبه
۳۳	۲- مسجدالحرام
۳۳	۳- بیت‌المقدّس
۳۳	۴- سایر مساجدالله
۳۴	۵- مشاهد مشرفه
۳۴	گفتار هفتم: ازمه و مراسم و مناسک مقدّس

- ۳۵..... بخش دوم: تبیین ریشه‌های تاریخی جرم اهانت به مقدسات مذهبی
- ۳۶..... مبحث اول: جستجوی موضوع «اهانت به مقدسات مذهبی» در ادیان الهی
- ۳۶..... گفتار اول: یهودیت
- ۳۷..... ۱- قداست خداوند در دین یهود و کیفر اهانت به آن
- ۳۹..... ۲- اشخاص، اشیاء، زمان‌ها و مکان‌های مقدس یهودیان و کیفر اهانت به آنها
- ۳۹..... ۱-۲: تقدس کاهنان
- ۴۰..... ۲-۲: اشیاء مقدس (قربانی‌ها و هدایا)
- ۴۰..... ۲-۳: زمان‌های مقدس
- ۴۰..... ۱-۲-۳: اعیاد مقدس
- ۴۰..... ۲-۳-۲: روز کفار
- ۴۱..... ۲-۳-۳: سال هفتم
- ۴۱..... ۲-۳-۴: سال یوبیل
- ۴۱..... ۲-۴: مکان‌های مقدس
- ۴۲..... گفتار دوم: مسیحیت
- ۴۳..... ۱- لزوم احترام و تقدس حضرت عیسی علیه السلام در کتاب مقدس (عهد جدید)
- ۴۴..... ۲- برخی از مصادیق اهانت به حضرت عیسی علیه السلام به نقل از کتاب مقدس (عهد جدید)
- ۴۴..... ۱-۲: اهانت به حضرت عیسی قبل از تصلیب
- ۴۴..... ۲-۲: اهانت به حضرت عیسی در حین تصلیب
- ۴۴..... مبحث دوم: جستجوی موضوع «اهانت به مقدسات مذهبی» در آیین‌ها و تمدن‌های بشری گذشته
- ۴۴..... گفتار اول: بودیسم
- ۴۵..... گفتار دوم: تمدن‌ها و آیین‌های ایران باستان
- ۴۶..... ۱- منشور کورش
- ۴۷..... ۲- قانون‌نامه حمورابی
- ۴۸..... ۳- مجموعه‌ی قوانین زردشت
- ۵۱..... مبحث سوم: جستجوی جایگاه جرم «اهانت به مقدسات مذهبی» در نظام حقوقی کامن‌لا
- ۵۲..... گفتار اول: مبنای جرم‌انگاری اهانت به مقدسات در حقوق کامن‌لا
- ۵۴..... گفتار دوم: مصادیق اهانت به مقدسات مذهبی و مجازات آن در نظام حقوقی کامن‌لا
- ۵۴..... ۱- مصادیق اهانت به مقدسات مذهبی در نظام کامن‌لا
- ۵۵..... ۲- مجازات اهانت به مقدسات مذهبی در نظام کامن‌لا

فصل دوم: بررسی مبانی و مصادیق فقهی «جرم اهانت به مقدسات مذهبی»

- بخش اول: مبانی جرم «اهانت به مقدسات مذهبی» در فقه اسلامی..... ۵۸
- مبحث اول: قرآن مجید (کتاب)..... ۵۸
- گفتار اول: آیات راجع به ممنوعیت و مجازات محاربه و استهزاء نسبت به خدا و رسول ﷺ .. ۵۸
- ۱- مجازات قتل برای محاربه با خدا و رسول ﷺ ۵۸
- ۲- عقوبت سخت برای استهزاء کنندگان حضرت رسول ﷺ ۵۹
- گفتار دوم: آیات راجع به وعده‌ی عذاب الهی برای اذیت‌کنندگان خدا و رسول ﷺ و مرتدین و اهانت‌کنندگان به دین..... ۶۰
- ۱- وعده‌ی عذاب شدید برای اذیت‌کنندگان خدا و رسول ﷺ ۶۰
- ۲- وعده‌ی عذاب الهی برای مرتدین و اهانت‌کنندگان به دین و ممنوعیت مراوده با ایشان ۶۱
- گفتار سوم: آیات راجع به ممنوعیت اهانت مسلمانان به یکدیگر و حتی نسبت به دشمنان اسلام و لزوم رعایت ادب نسبت به حضرت رسول ﷺ ۶۲
- ۱- ممنوعیت مسلمانان از اهانت به یکدیگر و حتی نسبت به دشمنان اسلام:..... ۶۲
- ۲- لزوم رعایت ادب و احترام نسبت به حضرت رسول ﷺ ۶۲
- مبحث دوم: سنت معصومین ﷺ ۶۳
- گفتار اول: اقوال معصومین ﷺ ۶۴
- گفتار دوم: افعال معصومین ﷺ ۶۶
- گفتار سوم: تقریر معصومین ﷺ ۶۸
- مبحث سوم: اجماع فقهاء ۷۰
- گفتار اول: اجماع فقهاء شیعه ۷۰
- گفتار دوم: اجماع فقهاء عامه ۷۱
- مبحث چهارم: عقل ۷۳
- بخش دوم: بررسی مصادیق «جرم اهانت به مقدسات مذهبی» در فقه امامیه ۷۴
- مبحث اول: سب‌النبی ﷺ به عنوان بارزترین مصداق اهانت به مقدسات مذهبی ۷۵
- گفتار اول: تعریف و تبیین سب‌النبی ﷺ ۷۵
- ۱- مفهوم سب ۷۵
- ۲- وجوه افتراق سب‌النبی و اهانت ۷۶
- ۱-۲: شخص اهانت‌شونده ۷۷
- ۲-۲: سوءنیت خاص ۷۷
- ۲-۳: میزان و نوع مجازات ۷۸

- ۳- وجوه تشابه سب‌النبی ﷺ و اهانت ۷۸
- ۳-۱: شباهت در عنصر مادی ۷۸
- ۳-۲: شباهت در اوضاع و احوال عرفی ۷۸
- ۴- گستره‌ی الفاظ منجر به سب‌النبی ﷺ ۷۸
- گفتار دوم: مصادیق سب‌النبی ۸۰
- ۱- سب پیامبر اعظم ﷺ ۸۰
- ۲- سب مادر گرامی و سایر خویشاوندان پیامبر ﷺ ۸۲
- ۲-۱: گروه اول ۸۲
- ۲-۲: گروه دوم ۸۳
- ۲-۳: گروه سوم ۸۳
- ۲-۴: گروه چهارم ۸۴
- ۳- سب امامان معصوم علیهم‌السلام ۸۴
- ۴- سب حضرت صدیقه‌ی طاهره علیها‌السلام ۹۰
- ۵- سب سایر انبیاء عظام علیهم‌السلام ۹۳
- مبحث دوم: اهانت به سایر مقدسات اسلام ۹۵
- گفتار اول: هتک حرمت قرآن مجید ۹۵
- گفتار دوم: هتک حرمت امکنه‌ی مذهبی ۹۹
- ۱- مکه‌ی مکرمه و کعبه‌ی معظمه ۱۰۱
- ۲- مساجد و قبور معصومین و انبیاء عظام علیهم‌السلام ۱۰۳
- گفتار سوم: هتک حرمت و حیثیت مؤمنین و بندگان صالح ۱۰۵
- فصل سوم: بررسی جایگاه قانونی و عناصر مشکله‌ی جرم اهانت به مقدسات مذهبی»**
- بخش اول: بررسی روند قانونگذاری در ارتباط با جرم اهانت به مقدسات مذهبی ۱۰۸
- مبحث اول: قوانین پیش از انقلاب اسلامی ۱۰۸
- گفتار اول: متمم قانون اساسی مشروطیت مصوب ۱۲۷۶ هجری شمسی ۱۰۸
- گفتار دوم: قانون راجع به نظارت مطبوعات مصوب ۱۳۰۱ هجری شمسی ۱۰۹
- گفتار سوم: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴/۱۰/۲۳ ۱۱۰
- گفتار چهارم: قانون اصلاح قانون مطبوعات مصوب ۱۳۲۷/۱۲/۱۲ ۱۱۰
- گفتار پنجم: لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰ ۱۱۱
- ۱- حمایت کیفری از حرمت اساس و اصول دین حنیف اسلام ۱۱۱
- ۱-۱: ماده ۱۳ قانون مذکور ۱۱۱

- ۱-۲: ماده ۲۸ قانون مذکور..... ۱۱۱
- ۲- حمایت کیفری از حرمت شخص اول روحانیت و مراجع مسلم تقلید..... ۱۱۲
- ۳- حمایت کیفری از مقدّسات اقلّیتهای مذهبی مصرّح در قانون اساسی..... ۱۱۲
- مبحث دوم: قوانین پس از انقلاب اسلامی..... ۱۱۲
- گفتار اول: قانون مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب اسلامی..... ۱۱۲
- گفتار دوم: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۱۳
- گفتار سوم: قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ با اصلاحات بعدی..... ۱۱۴
- گفتار چهارم: قانون تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده (کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی) مصوب ۱۳۷۵..... ۱۱۵
- گفتار پنجم: قانون استفسار به نسبت به کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزایی، مصوب ۱۳۷۹..... ۱۱۶
- بخش دوم: عناصر تشکیل دهنده‌ی جرم «اهانت به مقدّسات مذهبی»..... ۱۱۷
- مبحث اول: عناصر اختصاصی تشکیل دهنده جرم «اهانت به مقدّسات مذهبی» موضوع ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی..... ۱۱۹
- گفتار اول: عنصر قانونی..... ۱۱۹
- گفتار دوم: عنصر مادی..... ۱۲۴
- ۱- ارتکاب فعل مجرمانه..... ۱۲۴
- ۲- موضوع جرم..... ۱۲۶
- ۳- وسیله ارتکاب جرم..... ۱۳۳
- ۴- نتیجه فعل مجرمانه..... ۱۳۳
- گفتار سوم: عنصر معنوی..... ۱۳۴
- مبحث دوم: عناصر اختصاصی تشکیل دهنده جرم «اهانت به مقدّسات مذهبی» موضوع قانون مطبوعات..... ۱۳۷
- گفتار اول: عنصر قانونی..... ۱۳۹
- گفتار دوم: عنصر مادی..... ۱۴۱
- ۱- ارتکاب فعل مجرمانه..... ۱۴۲
- ۲- موضوع جرم..... ۱۴۳
- گفتار سوم: عنصر معنوی..... ۱۴۳
- بخش سوم: مجازات جرم اهانت به مقدّسات مذهبی و صلاحیت رسیدگی به آن..... ۱۴۵
- مبحث اول: مجازات جرم اهانت به مقدّسات مذهبی..... ۱۴۵
- گفتار اول: مجازات جرم اهانت به مقدّسات مذهبی موضوع ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی..... ۱۴۵

گفتار دوم: مجازات جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴.....	۱۵۰
۱- میزان مجازات.....	۱۵۰
۲- اهانت منجر به ارتداد در مطبوعات.....	۱۵۱
۳- اهانت منجر به تعزیر در مطبوعات.....	۱۵۲
۴- مسؤالیّت کیفری مدیرمسئول.....	۱۵۳
مبحث دوم: صلاحیت رسیدگی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی.....	۱۵۴
گفتار اول: صلاحیت رسیدگی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۵۱۳ ق.م.ا.....	۱۵۴
۱- غیرعلنی بودن محاکمات مربوط به جرم موضوع ماده ۵۱۳ ق.م.ا.....	۱۵۵
۲- اجرای مجازات سبّالنسی بدون اذن حاکم.....	۱۵۵
گفتار دوم: صلاحیت رسیدگی به جرم اهانت به مقدسات مذهبی موضوع ماده ۲۶ قانون مطبوعات.....	۱۵۹

فصل چهارم: بررسی جرم «اهانت به مقدسات مذهبی» در متون فقهی و تبیین آن به عنوان یکی از اسباب ارتداد

بخش اول: جستجوی جرم اهانت به مقدسات مذهبی در متون فقهی.....	۱۶۴
مبحث اول: بیان آراء فقهای امامیه.....	۱۶۴
گفتار اول: فقهای متقدم.....	۱۶۴
۱- ابوالصلاح حلبی.....	۱۶۵
۲- شیخ صدوق.....	۱۶۶
۳- شیخ الطائفه (شیخ طوسی).....	۱۶۶
۴- قاضی عبدالعزیز بن براج طرابلسی.....	۱۶۷
۵- ابی منصور محمد بن ادریس.....	۱۶۸
۶- ابن زهره.....	۱۶۸
۷- محقق حلی.....	۱۶۹
۸- علامه حلی.....	۱۷۱
۹- شیخ زکریا یحیی بن سعید هذلی.....	۱۷۲
۱۰- شهید اول.....	۱۷۲
۱۱- شهید ثانی.....	۱۷۴
۱۲- شیخ الفقهاء محمدحسن نجفی.....	۱۷۶
۱۳- فاضل الآبی.....	۱۷۶

۱۷۶.....	۱۴- ابن فهد حلی.....
۱۷۷.....	۱۵- سید علی طباطبایی.....
۱۷۸.....	گفتار دوم: فقهای متأخر.....
۱۷۸.....	۱- آیت‌الله سید ابوالقاسم خویی.....
۱۷۹.....	۲- سید خوانساری.....
۱۸۰.....	۳- محقق اردبیلی.....
۱۸۱.....	۴- حضرت امام خمینی <small>علیه السلام</small>
۱۸۲.....	۵- سید محمدصادق روحانی.....
۱۸۴.....	۶- شیخ محمدعلی انصاری.....
۱۸۶.....	مبحث دوم: بیان آراء فقهای عامه.....
۱۸۶.....	گفتار اول: فقهای شافعی.....
۱۸۹.....	گفتار دوم: فقهای مالکی.....
۱۹۲.....	گفتار سوم: فقهای حنابله.....
۱۹۴.....	گفتار چهارم: فقهاء حنفیه.....
۱۹۶.....	بخش دوم: تبیین جرم «اهانت به مقدسات مذهبی» به عنوان یکی از اسباب ارتداد.....
۱۹۷.....	مبحث اول: تعریف، اقسام و شرایط تحقق ارتداد.....
۱۹۷.....	گفتار اول: تعریف ارتداد.....
۱۹۷.....	۱- تعریف لغوی ارتداد.....
۱۹۸.....	۲- تعریف اصطلاحی ارتداد.....
۱۹۹.....	گفتار دوم: اقسام ارتداد.....
۲۰۰.....	۱- مرتد فطری.....
۲۰۳.....	۲- مرتد ملی.....
۲۰۴.....	گفتار سوم: شرایط تحقق ارتداد.....
۲۰۴.....	۱- عقل.....
۲۰۵.....	۲- بلوغ.....
۲۰۵.....	۳- اختیار.....
۲۰۶.....	۴- قصد.....
۲۰۷.....	۵- علم.....
۲۰۸.....	مبحث دوم: احکام جزایی و حقوقی ارتداد و مقایسه‌ی آن با سبّ النبی <small>صلی الله علیه و آله</small>
۲۰۸.....	گفتار اول: احکام جزایی ارتداد.....
۲۰۸.....	۱- مرحله‌ی اثبات جرم.....

- ۲۰۸..... ۱-۱: اقرار بر اظهار برگشت از اسلام
- ۲۰۹..... ۱-۲: بینه بر اظهار برگشت از اسلام
- ۲۱۰..... ۲- مجازات و اجرای آن
- ۲۱۰..... ۲-۱: انواع مجازات
- ۲۱۰..... ۲-۱-۱: مجازات قتل برای مرد مرتد
- ۲۱۳..... ۲-۱-۲: مجازات حبس برای زن مرتد
- ۲۱۴..... ۲-۲: مسقطات مجازات جرم ارتداد
- ۲۱۴..... ۲-۲-۱: عدم سلامت عقلی در هنگام اظهار ارتداد
- ۲۱۵..... ۲-۲-۲: جنون مرتد ملی
- ۲۱۵..... ۲-۲-۳: توبه
- ۲۱۸..... ۲-۳: اجرای مجازات
- ۲۱۹..... گفتار دوم: احکام حقوقی ارتداد
- ۲۱۹..... ۱- نقض زوجیت
- ۲۱۹..... ۱-۱: نقض زوجیت مرد مرتد فطری
- ۲۲۰..... ۱-۱-۱: روایت معتبره‌ی سکونی
- ۲۲۰..... ۱-۱-۲: روایت معتبره‌ی ابوبکر حضرمی
- ۲۲۰..... ۱-۲: نقض زوجیت مرد مرتد ملی
- ۲۲۱..... ۱-۳: نقض زوجیت زن مرتد
- ۲۲۱..... ۲- تقسیم اموال مرتد
- ۲۲۲..... ۲-۱: اموال مرتد فطری
- ۲۲۲..... ۲-۲: اموال مرتد ملی
- ۲۲۳..... ۲-۳: اموال زن مرتد
- ۲۲۴..... گفتار سوم: مقایسه‌ی ارتداد با سب النبی ﷺ و نتیجه‌گیری در این خصوص
- ۲۲۴..... ۱- تفاوت در موضوع
- ۲۲۴..... ۲- تفاوت در دین مرتکب
- ۲۲۴..... ۳- تفاوت در مجازات
- ۲۲۴..... ۴- تفاوت در اجرای مجازات
- ۲۲۹..... جمع‌بندی
- ۲۲۹..... الف) نتیجه‌گیری
- ۲۳۲..... ب) نقد قوانین جاری (بیان ابهامات قانونی و ارائه‌ی پیشنهادها)
- ۲۳۷..... فهرست منابع و مأخذ

مقدمه

آزادی بیان یکی از حقوقی است که اغلب قوانین داخلی و بین‌المللی به آن تصریح نموده و تفتیش عقاید را ممنوع اعلام داشته‌اند همچنان که در اصول ۲۳ و ۲۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به ترتیب به «ممنوعیت تفتیش عقاید» و «آزادی نشریات و مطبوعات در بیان مطالب» تأکید شده است، ماده‌ی ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ نیز در این باره مقرر می‌دارد: «هر کس حق آزادی عقیده و بیان دارد و حق مزبور شامل آن است که از داشتن عقاید خود بیم و اضطرابی نداشته باشد و در کسب اطلاعات و افکار و اخذ و انتشار آن به تمام وسایل ممکن و بدون ملاحظات فردی آزاد باشد.»

لیکن نکته‌ی حائز اهمیت آن است که آزادی بیان هم در حقوق داخلی و هم در حقوق بین‌الملل بدون قید و شرط نبوده و بایکسری باید و نیایدها محدود گردیده است به طوری که در اصل ۲۴ قانون اساسی، آزادی «مطبوعات در بیان مطالب به «عدم اخلال در مبانی اسلام» یا «حقوق عمومی» مشروط گردیده است و نیز بر اساس بند ۳ ماده‌ی ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، «اعمال حقوق مذکور در بند ۲ این ماده، مستلزم تکالیف و مسؤولیت‌های خاصی است و لذا ممکن است تابع محدودیت‌های معینی بشود که در قانون تصریح شده و برای امور ذیل ضرورت داشته باشد».

الف) احترام به حقوق یا حیثیت دیگران.

ب) حفظ امنیت یا نظم عمومی یا سلامت یا اخلاق عمومی.»

همچنین در ماده ۲۰ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی نیز به دو نوع محدودیت جدید بر آزادی بیان اشاره گردیده است: «۱- هر گونه تبلیغ برای جنگ به موجب قانون ممنوع است. ۲- هر گونه دعوت (ترغیب) به کینه (تنفر) ملی یا نژادی یا مذهبی که باعث تحریک به تبعیض و یا دشمنی و خشونت گردد به موجب قانون ممنوع می‌باشد.»

بنابراین با دقت در کنوانسیون‌ها، معاهدات و قوانین فوق، استنباط می‌شود که یکی از قیود مهم محدودکننده‌ی آزادی بیان، لزوم احترام به اعتقادات مذهبی دیگران و ممنوعیت تعرض به مبانی مذهبی می‌باشد که تخطی از آن در اغلب کشورهای جهان، جرم تلقی شده و سزای اجرائی کیفری لازم برای آن پیش‌بینی شده است.

در حوزه قوانین داخلی، جرم اهانت به مقدسات مذهبی تا سال ۱۳۷۵ در قانون مجازات اسلامی پیش‌بینی نشده بود تا اینکه در تاریخ ۱۳۷۵/۳/۲ با تصویب کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی تحت عنوان «تعزیرات و مجازات های بازدارنده»، جرم مذکور در ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی جرم انگاری شد. البته پیش از این در لایحه قانونی مطبوعات مصوب شورای انقلاب و قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ به موضوع اهانت به مقدسات مذهبی به عنوان یک «جرم مطبوعاتی» پرداخته شده بود.

حمایت از «ایره‌ی مقدسات، سابقه تاریخی فراوانی داشته به گونه‌ای که تمامی ادیان الهی، آیین‌ها و تمدن‌های بزرگ بشری، اهانت به مقدسات را قابل تعقیب کیفری دانسته و اهانت‌کننده را مستحق مجازات دنیوی و اخروی می‌دانستند.

پایه و اساس دین اسلام، مقدسات آن است و سرچشمه همه‌ی مقدسات، ذات اقدس خداوند متعال می‌باشد. بنابراین تقلب یا گرامی اسلام (ص)، قرآن مجید، انبیاء و ائمه‌ی اطهار (علیهم‌السلام) تماماً نشأت گرفته از خداوند قدوس می‌باشد. در شرع مقدس اسلام همچنان که آزادی تن اشخاص نعمتی الهی بوده و تعرض به آن بر حسب مورد با قصاص و یا دیه پاسخ داده می‌شود، احترام به مقدسات و باورهای مذهبی شناخته شده‌ی افراد نیز امری لازم بوده و با تعیین مجازات‌های مقتضی، از جرم مقدسات مذهبی حمایت کیفری صورت گرفته است.

دین اسلام نه تنها اهانت به مقدسات خود را امری نکوهیده و مستحق مجازات دانسته، بلکه خداوند متعال در قرآن مجید (سوره‌ی انعام، آیه ۱۰۸) بر عدم اهانت به مقدسات مشرکان، چنین تأکید نموده است: «وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ» (ترجمه: و (شما مؤمنان) به آنچه مشرکان غیر از خدا می‌خوانند دشنام ندهید تا مبدا آنها از روی ظلم و جهالت، خدا را دشنام دهند).

در این رابطه شایسته است به مثال زیر اشاره نماییم:

از جابر بن عبدالله نقل شده است: «جنازه‌ای را از کنار ما عبور می‌دادند، پیامبر اسلام به عنوان احترام برخاست، ما نیز برخاستیم. آنگاه به حضرت عرض کردیم: یا رسول‌الله (ص) مگر این جنازه یک مرد یهودی نبود؟ حضرت فرمود: چرا! مگر یهودی انسان نیست؟ من

به خاطر احترام به انسانیت برخاستم، شما هم هرگاه جنازه‌ای را دیدید، ولو مربوط به هر آیینی باشد، به آن احترام کنید.^۱

در تورات (کتاب مقدس یهودیان) نیز چنین آمده است: «و خداوند موسی را خطاب کرده و گفت تو بنی اسرائیل را مخاطب ساخته بگو سبب‌های مرا نگه دارید زیرا که این در میان من و شما در نسل‌های شما آیتی خواهد بود تا بدانید که من بیهوه هستم که شما را تقدیس می‌کنم پس سبب را نگاه دارید زیرا که برای شما مقدس است، هر که آن را بی حرمت کند هر آینه کشته شود. پس بنی اسرائیل سبب را نگه بدارند نسل‌اً بعد نسل سبب را به عهد ابدی مرعی دارند.»^۲

در دین مسیحیت (انجیل متی) آورده شده است که: «شنیده‌اید که گفته شده است همسایه خود را محبت نما و با دشمن عداوت کن اما من به شما می‌گویم دشمنان خود را محبت نمایید، برای لعنت‌کنندگان خود برکت طلبید و به آنهایی که از شما نفرت دارند احسان کنید و به هر که فحش دهد و جفا رساند دعای خیر کنید.»

در آیین زردشت که متعلق به ایرانیان باستان است نیز به تفصیل به مقدسات پرداخته شده است، به طوری که در این آیین حتی آب و خاک و آتش مقدس‌اند و آلوده کردن آنها جایز نیست.

در بودیسم نیز عنوان «مقدسات» از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و برای اهانت‌کنندگان مجازات در نظر گرفته شده است، چنانچه بودا می‌گوید: «آن کس که آیین را می‌شکند، دروغ می‌گوید. آن جهان را ریشخند می‌کند. هیچ بدی نسبت که او نکنند... کردارهای بد مرد آیین شکن، او را به سرازیر، به دوزخ می‌برد.»^۳

نتیجه آن که، چه در دین اسلام و چه در سایر ادیان الهی و تمدن‌های بشری، اهانت به مقدسات امری مذموم و مستوجب عقوبت اخروی و دنیوی است. به همین دلیل در قانون

۱- قربانی، زین‌العابدین، اسلام و حقوق بشر، انتشارات کتابخانه‌ی صور، ص ۴۰۳.

۲- کتاب مقدس، سفر خروج، باب ۳۱، آیات ۱۶ تا ۲۱ و باب ۳۵، آیه ۲.

۳- بودا، ۱۳۵۷، راه آیین (ذمه پده یا سخنان بودا)، با ترجمه‌ی عسگری پاشایی، انتشارات انجمن فلسفه ایران، تهران، صص ۶۹ و ۸۳.

اساسی و قوانین عادی اکثر کشورهای جهان، احترام به آزادی معنوی انسان‌ها از حقوق اساسی و مسلم آنها شناخته شده و هتک حرمت و شرافت انسان‌ها و اهانت به مقدسات آنان ممنوع و جرم اعلام شده، بنابراین همگان تکلیف دارند تا از اهانت به مقدسات خودداری نمایند.

مطالعه‌ی کتاب حاضر را که توسط آقای سعید مرجانی از پژوهشگران رشته‌ی حقوق جزا و جرم‌شناسی تألیف گردیده و به شرح جرم اهانت به مقدسات مذهبی در قوانین موضوعه ایران و متون فقهی پرداخته است را به حقوقدانان و محققین محترم و دانشگاهیان عزیز در رشته‌های مختلف دانشگاهی توصیه می‌نمایم.

دکتر ایرج گلدوزیان

استاد دانشگاه تهران (دانشکده حقوق و علوم سیاسی)

۱۳۹۱/۸/۱۵

www.ketaboo.ir

مقدمه مؤلف

مقدّسات مذهبی در هر جامعه‌ای، حافظ اخلاق حسنه و شأن والای انسان هستند. جامعه‌ای که در آن مقدّسات مذهبی خوار و خفیف شمرده شود به دنبال آن کرامت انسانی و اخلاق متعالی کم‌رنگ می‌شود تا آنجا که برده‌داری نوین و انواع سوءاستفاده‌های جنسی و حیوانی از زنان و کودکان بی‌پرست رواج پیدا می‌کند و برچسب نامیمون مدرنیته و نیز آزادی را بر آن می‌زنند. در چنین جوامعی، تنها راه نجات بشر بهت‌زده و مضطرب، بازگشت به دامن امن مقدّسات مذهبی است.

شالوده و اساس اسلام و سایر ادیان الهی، مقدّسات می‌باشد. «قدّوس» از اسماء خداوند تبارک و تعالی، بیانگر این مطلب است که حضرت حق، سرمنشأ تمام مقدّسات می‌باشد و تقدّس رسول اکرم ﷺ، قرآن مجید، انبیاء عظام ﷺ، ائمه‌ی اطهار ﷺ و حضرت صدیقه‌ی طاهره ﷺ نشأت گرفته از قدّاست ذات «الله» است.

دین مبین اسلام برخلاف برخی از ادیان تحریف‌یافته نه تنها به نفسی اصول عقاید راستین سایر ادیان الهی نپرداخته بلکه به سوّمادی تکمیل و تممیم آنها بوده است. همچنان که خداوند در معجزه مبینش می‌فرماید: «پس تو [ای رسول]، مستقیم روی به جانب آیین پاک اسلام آور و در حالی که از همه کس روی به خدا آری و پیوسته از طریقه دین خدا که فطرت خلق را بر آن آفریده است پیروی کن که هیچ تغییری در خلقت خدا نباید داد، این است آیین استوار حق و لیکن اکثر مردم (از حقّت آن) آگاه نیستند»^۱

اسلام، کامل‌ترین دین خداوند متعال و معرف همه‌ی مقدّسات واقعی عالم می‌باشد، عزّت و سربلندی هر مسلمانی علاوه بر اینکه از سوی پروردگار است، نشأت گرفته از مقدّسات الهی همچون قرآن مجید، پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت عصمت و طهارت ﷺ می‌باشد. در مقابل این امر، سردمداران کفر و زور و زر در دنیای مادی کنونی عزم خود را جزم نموده‌اند تا با تمام قوا به هتک حرمت مقدّسات اسلام بپردازند. در چنین شرایطی وظیفه‌ی هر مسلمان متعهدی است که در حوزه‌های نظری و نرم‌افزاری به مقابله با این

«تهاجم عظیم فرهنگی علیه اسلام» پردازد. سؤالی که در اینجا مطرح می‌گردد آن است که با این استنتاج که حفظ مقدسات مذهبی و بازگشت به آنها یک ضرورت دینی و اخلاقی است، حفاظت از مقدسات مذهبی چگونه و با چه شگردهایی، به نحو احسن محقق می‌گردد؟

در پاسخ بایستی اظهار داشت «حمایت کیفری از جایگاه مقدسات مذهبی در قوانین ملی و بین‌المللی» و نیز «اتخاذ مواضع به موقع و بازدارنده از سوی علمای ادیان الهی»، مهمترین عواملی هستند که می‌توانند معاندان دین را از هجمه به مقدسات مذهبی باز دارند. در عرصه‌ی قوانین جزایی ملی با بررسی سیر قانونگذاری در ایران، مشاهده می‌شود که حتی پیش از انقلاب اسلامی، حفظ حرمت مقدسات مذهبی مورد تأکید و حمایت کیفری قرار گرفته بود. اصول نهم و بیستم متمم قانون اساسی دوران مشروطیت به ممنوعیت هتک حرمت و شرف اشخاص و حدود آزادی مطبوعات پرداخته بود. همچنین در قانون راجع به نظارت مطبوعات مصوب ۱۳۰۱ هجری شمسی (مواد ۱۷، ۱۳، ۱۲ و ۱۱) به تعیین عناوین مجرمانه در این حوزه مصوب ۱۳۳۴/۵/۱۰ (مواد ۱۳، ۱۷، ۱۳ و ۱۲) به تعیین عناوین مجرمانه در این حوزه پرداخته بودند، هرچند در عمل توسط مجریان وقت به خوبی اجرا نمی‌گردیدند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز قانونگذار در قانون اساسی و برخی از قوانین عادی، بر لزوم حفظ حرمت مقدسات مذهبی تأکید کرده است؛ برخی از اصول قانون اساسی نظیر اصل ۲۲، اخلال در مبانی اسلام (مقدسات) را به عنوان خط قرمز آزادیهای سیاسی و مدنی پیش‌بینی نموده است: «نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند مگر آنکه منحل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد تفصیل آن را قانون معین می‌کند».

در قوانین عادی به استثنای مجازات‌های پیش‌بینی شده در قوانین مطبوعاتی (ماده‌ی ۲۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴)، تا قبل از سال ۱۳۷۵ یعنی زمان تصویب بخش تعزیرات قانون مجازات اسلامی، ماده‌ی قانونی خاصی راجع به جرم اهانت به مقدسات مذهبی وجود نداشته است. ماده ۵۱۳ قانون مجازات اسلامی تا حدی خلأ موصوف را رفع نمود، لیکن همچنان قوانین جاری با ابهامات جدی روبرو بوده و راجع به حکم برخی از مصادیق این جرم سکوت می‌باشند.

در عرصه‌ی معاهدات، کنوانسیون‌ها و میثاق‌های بین‌المللی نیز بر یکسان بودن همه در برابر قانون، لزوم تعمیق روابط دوستانه، حفظ صلح و امنیت جهانی، پیشگیری از وقوع

جنگ‌های مذهبی و... تأکید گردیده است. به عنوان مثال در ماده ۱ اعلامیه حقوق بشر آمده است: «همه افراد یکسانند و باید با یکدیگر با روحیه برادری رفتار کنند.» قطعاً اهانت به مقدسات بیش از یک میلیارد مسلمان با داشتن روحیه برادری و با روح این اعلامیه جهانی منافات دارد. در ماده ۲۹ اعلامیه جهانی مزبور نیز به نقش محدودکنندگی «مقتضیات صحیح اخلاقی» و «نظم عمومی» در خصوص آزادی بیان پرداخته شده است. همچنین در بند ۲ ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی گرچه به آزادی بیان اشاره شده لیکن نمی‌توان از مفهوم آن، اهانت به مقدسات مذهبی و دینی دیگران را استنباط نمود، حتی بند ۱ ماده ۵ میثاق مذکور اعصاراً از برداشت‌های ناصواب از آزادی بیان منع نموده است.

عامل دیگری که می‌تواند از گستاخی به حریم مقدسات مذهبی بالخاص در سطح جهانی بکاهد، اتخاذ مواضع اصولی و مقتضی از سوی علمای مذاهب و ادیان مختلف می‌باشد. به عنوان مثال حکم تاریخی حضرت امام خمینی علیه السلام در مورد مؤلف مرتد کتاب آیات شیطانی توانست آتش عظیمی که جهان کفر برای مقدسات دین مبین اسلام برافروخته بود، خاموش نماید.^۱ به عبارت دیگر «ملاحظه کردیم که حضرت امام علیه السلام با صدور حکم تاریخی خود در مورد کتاب «آیات شیطانی» منشأ چه آثار حیات بخشی برای اسلام بودند. ایشان از همان موقع، جریان فرهنگی غرب را اعدام کردند.»^۲

صدور فتاوی متقابل لازم از سوی مراجع عظیم‌الشان امامیه و نیز علمای محترم اهل سنت در محکومیت اهانت به مقدسات شیعه و سنی می‌تواند تا حد زیادی از تکرار این

۱- دکتر غیاث‌الدین صدوقی در خصوص فتوای تاریخی حضرت امام خمینی علیه السلام می‌نویسد: «چنین به نظر می‌رسد که خرد شدن شخصیت مسلمانان و از دست رفتن هویت آنها متوقف شده است. فتوای امام خمینی به مسأله خاتمه داد و این مقوله پایان پذیرفت. گویا این یک امر الهی بود که به واسطه فتوا، موقعیت مسلمانان روشن شد.»

«همچنین رادیو کلن آلمان اعتراف کرد که صدور فتوای تاریخی حضرت امام خمینی علیه السلام مبنی بر اعدام «مسلمان رشدی» باعث شده است بنگاه‌های انتشاراتی غرب از انتشار مطالب علیه اسلام، خودداری کنند.»

- مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، ۱۳۷۴، آیات شیطانی بارزترین جلوه دشمنی استکبار با اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله، انتشارات مؤسسه فرهنگی قدر ولایت، چاپ دوم.

۲- جوادی آملی، آیت‌الله عبدالله، روزنامه جمهوری اسلامی، تاریخ ۱۳۷۱/۱۲/۸، ص ۱۱.

جرم در آینده بکاهد، همانطور که مقام معظم رهبری بارها با صدور فتوا، اهانت به مقدسات اهل سنت را «حرام شرعی» اعلام داشته‌اند.

از جناب پاپ رهبر کاتولیک‌های جهان و رهبران سایر مذاهب مسیحی و کلمی انتظار می‌رود علاوه بر موضعگیری قاطعانه در برابر اهانت‌های صورت گرفته به مقدسات اسلامی، با نفوذی که در میان پیروان خود و نیز هیأت‌های حاکمه کشورهای آنان دارند تلاش نمایند همان طور که در نظام حقوقی کامن‌لا و اختصاصاً در کشور انگلستان اهانت به مقدسات مسیحیت و انکار حقایق کتب مقدس و یا انکار وجود خداوند تحت عنوان Blasphemy جرم انگاری شده است، قوانینی با ضمانت اجرای جزایی در سازمان‌های بین‌المللی و کشورهای اروپایی و آمریکایی به تصویب برسد که طی آن «اهانت به مقدسات سایر ادیان نظیر اسلام» نیز جرم تلقی شده و مرتکب آن در سطح داخلی و حتی بین‌المللی با اهرم‌هایی نظیر دادگاه بین‌المللی دادگستری و پلیس بین‌المللی (اینتربل) تحت تعقیب کیفری قرار گیرند تا حداقل این شبهه‌ی جدی که قانون Blasphemy در تعارض با ماده‌ی ۹ و ۱۴ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر می‌باشد که وفق آن هر نوع تبعیض دینی ممنوع اعلام گردیده، زدوده شود.

متأسفانه در سال‌ها و دهه‌های اخیر تهاجم گسترده و آشکاری از سوی برخی از مدعیان حقوق بشر به ساحت مطهر مقدسات اسلام صورت گرفته و این اهانت‌ها به شکل کاملاً سازمان‌یافته^۱ در جریان است. تألیف و انتشار کتاب آیات شیطانی در ۲۶ سپتامبر ۱۹۸۸ توسط انتشارات «وایکینگ» انگلستان، چاپ کاریکاتورهای توهین آمیز به پیامبر اعظم ﷺ در شماره ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۵م روزنامه‌ی «یولیاندس پوستن»^۲ و به دنبال آن در هفده روزنامه دیگر دانمارکی، قرآن سوزی‌های مکرر و انتشار فیلم مرهن با مضمون اهانت

1- Dworkin, Ronald , 1996 , "Freedom's law (the moral reading of the American Constitution)", Oxford, P. 364: "In my view (although british courts have rejected the suggestion) the blasphemy law also violates Articles 9 and 14 which taken together prohibit religious discrimination because that law discriminates in favor of Christianity. Some Muslims said it was unjust that Salman Rushdie,s book, the satanic verses, could not be prosecuted as blasphemous of their religion."

2- organized

3- Jyllands-Posten

به مقدّسات اسلام و پیامبر اکرم ﷺ در ایالات متحده آمریکا (سال ۲۰۱۲م) و... نمونه هایی از این اقدامات سخیف می باشد. هرچند پیشینه‌ی این عمل مذموم و منفور به سال‌های آغازین اسلام برمی گردد، لیکن در هر حال تبیین زوایای حقوقی - فقهی مقدّسات مذهبی و پاسخگویی به این نوع حرمت شکنی‌ها بایستی در عرصه های مختلف نظری، تقنینی و قضایی به طور جدی پیگیری گردد تا جایی که همه از حق عدم اهانت به مقدّسات مذهبی برخوردار شوند.

سعید مرجانی

۱۳۹۱/۹/۷

www.ketab.ir